

Hanzehogeschool Groningen

Lectoraat
Integraal Jeugdbeleid

Binnen- en buitenschools leren

Eindrapportage

Matti Blok
Willem Hollewand
Maaïke Luttik

PK in de Wijk

Eindrapportage werkgroep binnen- en buitenschools leren

Matti Blok, Willem Hollewand en Maaïke Luttik (ma.blok@pl.hanze.nl)

Lectoraat Integraal Jeugdbeleid, Hanzehogeschool Groningen

Groningen, september 2010

www.pkindewijk.nl

Samenvatting

Eén van de zeven pijlers van de Vensterschool is “binnen- en buitenschoolse activiteiten”. Daarin trachten Vensterschoolpartners een aanbod te bieden dat op elkaar is afgestemd en samenhang vertoont. Dit lijkt vaak (nog) niet het geval, wat o.a. te maken heeft met het feit dat het aanbod onvoldoende in samenspraak wordt ontwikkeld. Pas wanneer de betrokkenen professionals ten diepste overtuigd zijn van de doelen van de verbinding tussen binnen- en buitenschools leren, zullen zij de voetangels en klemmen die met die verbinding gepaard gaan uit de weg willen en kunnen ruimen. De fundamentele vraag is WAAROM en vooral WAARTOE?

De overwegingen en drijfveren van het project zijn:

- Betekenisvol leren beklijft bij kinderen beter dan puur schools leren.
- Talentenontwikkeling.
- We weten niet precies welke beroepen en functies we als maatschappij in de toekomst nodig hebben, maar we weten wel dat we mensen nodig hebben met creativiteit, die kritisch kunnen denken, samen kunnen werken en ondernemend zijn.
- Een school kan de volledige ‘Bildung’ van kinderen niet alleen aan. Een brede school is dan ook een school die beseft het niet alleen te kunnen.

De werkgroep “binnen- en buitenschools leren” heeft als doelen geformuleerd;

1. (Delen van) het buitenschoolse aanbod meer (dan nu het geval is) in samenhang te ontwikkelen met het binnenschoolse;
2. (delen van) het buitenschoolse aanbod beter te laten aansluiten bij de (ontwikkelings)behoeften van de kinderen in de wijk op basis van wensen en ervaringen van professionals, ouders en kinderen zelf;
3. verschillende groepen kinderen beter toe te leiden naar het naschoolse aanbod.

De werkgroep heeft het volgende gerealiseerd:

- Een criterialijst t.b.v. de ontwikkeling van “ideale” geïntegreerde activiteiten.
- ‘Lente’, een geïntegreerde activiteit voor de onderbouw.
- Een “eigen” ruimte inrichten: een activiteit om aan te sluiten bij de leefwereld van bovenbouwkinderen.
- Kinderpersbureau: de activiteit is verbeterd op de activiteitenladder opgenomen en er is onderzoek gedaan naar de veronderstelde communicatie- en samenwerkingsproblemen.
- Een activiteit voor groep 5/6 op basis van een behoeftepeiling.
- Een activiteit (i.s.m. de werkgroep 10-14-jaar) waarbij kinderen aan de hand van zelf vervaardigde filmpjes bewust werden gemaakt van verschillende vormen van risicodrag.
- Een korte promotiefilm over de werking van de ladder t.b.v. ouders die minder makkelijk zijn aan te spreken met schriftelijke voorlichting (via de ladder).
- Alle activiteiten zijn zowel wat betreft product als proces geëvalueerd en er is gekeken naar de continueringsmogelijkheden.
- Voor de ontwikkeling van binnen- en buitenschoolse activiteiten zijn succesfactoren geformuleerd.

Inhoudsopgave

SAMENVATTING	3
INLEIDING	5
ACHTERGROND	5
OORSPRONKELIJKE OPDRACHTFORMULERING	6
AANPAK EN WERKWIJZE WERKGROEP	6
PROCESVERSLAG	6
OPSTARTFASE	6
UITVOERINGSFASE	7
EINDFASE	8
INHOUDELIJKE RESULTATEN	11
ACTIVITEIT LENTE	11
ACTIVITEIT INRICHTING RUIMTE	14
KINDERPERSBUREAU	17
ACTIVITEIT GROEP 5/6 MUZIEK EN BEHOEFTEONDERZOEK	19
ACTIVITEIT CAMPAGNE RISICOGEDRAG	19
COMMUNICATIE NSA/SCHOOL	20
BIJLAGE 1: RAPPORTAGE FASE 1	24
BIJLAGE 2: CRITERIALIJST ACTIVITEITEN NSA	26
BIJLAGE 3: CONCLUSIE BEHOEFTEONDERZOEK GROEPEN 5/6	28
BIJLAGE 4: DEFINITIEVE OPZET ACTIVITEIT “CAMPAGNE RISICOGEDRAG”	29

Inleiding

Achtergrond

Eén van de zeven pijlers van de Vensterschool is “binnen- en buitenschoolse activiteiten”. Daarin wordt door Vensterschoolpartners getracht een aanbod te bieden dat op elkaar is afgestemd en samenhang vertoont. Dit lijkt vaak (nog) niet het geval. Dit heeft onder andere te maken met het feit dat het aanbod onvoldoende in samenspraak wordt ontwikkeld. Het onderwijs stelt het schoolse curriculum op, de opvangorganisaties zijn gericht op het aanbod t.a.v. de opvang en de naschoolse activiteiten (NSA). Deze worden door SKSG Kinderopvang gecoördineerd (dit doen zij voor alle Vensterscholen in Groningen onder de bekende “Activiteitenladder”). Daarnaast zijn er nog tal van gerichte activiteiten die worden georganiseerd door andere partijen zoals de bibliotheek, (speeltuin)verenigingen en MJD. Er wordt samenwerking gezocht met het onderwijs t.a.v. de doorgaande lijn en toeleiding naar de activiteiten, maar dat lukt vooralsnog marginaal.

Bij de NSA is bekend dat kinderen uit De Hoogte en de Indische Buurt naarmate ze ouder worden, steeds minder aan activiteiten deelnemen. De promotie van en toeleiding naar deze activiteiten zou daarom beter kunnen, zo geven betrokken professionals aan. Een ander ervaren knelpunt is de fysieke afstand tot andere locaties in de wijken.

De fundamentele vraag is WAAROM en vooral WAARTOE? Pas wanneer de betrokkenen professionals ten diepste overtuigd zijn van de doelen van de verbinding van binnen- en buitenschools leren, zullen zij de voetangels en klemmen die met die verbinding gepaard gaan uit de weg willen en kunnen ruimen. Onze overwegingen en drijfveren zijn:

- Betekenisvol leren bekijft bij kinderen beter dan puur schools leren. Natuurlijk wordt er binnen de schoolmuren (formeel) ook betekenisvol geleerd, maar dat geldt bij uitstek ook voor leersituaties daarbuiten (informeel). Dat gaat op voor alle aspecten van leren: cognitief maar ook sociaal en persoonlijk (zelfvertrouwen, gevoel van competentie).
- Talentenontwikkeling: als we de kans hierop willen vergroten en het hele kind tot zijn recht en bloei willen laten komen komt moeten we zoveel mogelijk kanten van het kind gezamenlijk in beeld krijgen. In een systeem waar geen samenwerking is en dat beeld beperkt blijft, wordt wellicht één talent gezien bij de muziekschool (hoe muzikaal dat kind is), maar op school wordt datzelfde kind misschien gezien als (alleen maar) snel afgeleid en onrustig.
- De maatschappij ontwikkelt zich razendsnel en dat vraagt heel veel van mensen. We weten niet precies welke beroepen en functies we als maatschappij in de toekomst nodig hebben, maar wel dat we mensen nodig hebben met creativiteit, die kritisch kunnen denken, samen kunnen werken en ondernemend zijn. (Als voorbeeld kunnen we hier noemen "The five minds for the future" van MI-goeroe Howard Gardner).
- Een school kan de volledige 'Bildung' van kinderen niet alleen aan. Een brede school is dan ook een school die beseft het niet alleen te kunnen. Dat geldt speciaal voor kinderen met duidelijke achterstanden t.o.v. het gemiddelde. Ook buiten school leert een kind enorm veel. Helaas is de realiteit dat de buitenschoolse leeromgeving van "de doelgroepkinderen" vaak minder leerrijk is dan die van anderen. Het versterken van positieve stimuli voor de ontwikkelingskansen in het buitenschoolse leven van "de doelgroep" is de rode draad in dit deelproject.

Oorspronkelijke opdrachtformulering

De werkgroep “binnen- en buitenschools leren” heeft als doel gesteld om:

1. (Delen van) het buitenschoolse aanbod meer (dan nu het geval is) in samenhang te ontwikkelen met het binnenschoolse;
2. (delen van) het buitenschoolse aanbod beter te laten aansluiten bij de (ontwikkelings)behoeften van de kinderen in de wijk op basis van wensen en ervaringen van professionals, ouders en kinderen zelf;
3. verschillende groepen kinderen beter toe te leiden naar het naschoolse aanbod.

Om deze doelen te kunnen bereiken, is het van belang om de huidige situatie binnen Vensterschool Koorenspeer t.a.v. “binnen- en buitenschools leren” goed in beeld te krijgen, zowel qua inhoudelijke kwaliteit als organisatie ¹. Daarom is in de beginfase van deze werkgroep (maart 2009 tot augustus 2009) een meer onderzoeksmatige aanpak gehanteerd waarbij het van belang was dat met verschillende betrokkenen gesproken kon worden. In de periode vanaf september 2009 lag de focus in de werkgroep op het ontwikkelen van (een deel van) het naschoolse aanbod.

Aanpak en werkwijze werkgroep

De opdracht van de werkgroep “binnen- en buitenschools leren” is opgesplitst in drie fasen. De *eerste fase* betrof een nadere inventarisatie en het in kaart brengen van de huidige situatie op het gebied van binnen- en buitenschools leren, specifiek op de cursorische activiteiten. Deze fase liep tot de zomer van 2009, voor een verslag hiervan zie bijlage 1. Hierbij zijn ook studenten van de Hanzehogeschool Groningen betrokken.

De *tweede fase* bestond uit de ontwikkeling en uitvoering van de bijgestelde of nieuwe activiteiten. Hierbij is een docentonderzoeker van de Hanzehogeschool Groningen betrokken. De uitvoering van deze (nieuwe) activiteiten heeft plaatsgevonden in de tweede, derde en vierde periode (vierde periode nog bezig bij het schrijven van deze rapportage) van de Vensterschool Activiteitenladder. Alle activiteiten die zijn uitgevoerd zijn telkens gemonitord, op tenminste inhoud en organisatie. Hiervoor is een criteriamodel ontwikkeld waaraan in het ideale geval activiteiten moeten voldoen. Willen ze bijvoorbeeld meer samenhang nastreven tussen het schoolse en het naschoolse of meer aansluiting vinden met de behoeften van de kinderen. Zie voor deze criterialijst bijlage 2.

Het motto van de werkgroep is: “Leren door doen” en “Morgen doen we het beter”.

Procesverslag

Opstartfase

De trekker van de werkgroep en de ondersteuner vanuit de Hanzehogeschool hebben in eerste instantie gezamenlijk de opdrachtformulering geschreven. Daarna is de werkgroep samengesteld. Van beide scholen in de wijk was een vertegenwoordiger aanwezig en de naschoolse activiteiten werden vertegenwoordigd door de coördinator kinderwerk/NSA. Daarna is de werkgroep gestart met het maken van plannen voor de uitvoering. De vertegenwoordiger van het Karrepad heeft zich in deze fase teruggetrokken omdat de focus op kinderen van de bovenbouw kwam te liggen, terwijl zij in de onderbouw werkzaam is. Het is helaas niet gelukt om een nieuwe vertegenwoordiger van het Karrepad af te vaardigen. In deze fase is er ook een

¹ SKSG Kinderopvang organiseert en coördineert op dit moment de Na Schoolse Activiteiten (NSA) en kinderkwerk in de wijk. Deze opdracht loopt in ieder geval t/m september 2011.

opdracht voor de studenten geformuleerd. Zij hebben onderzoek gedaan naar de leefwereld van kinderen van 9 en 10 jaar. De uitkomsten van hun onderzoek zijn als input gebruikt voor een activiteit op de activiteitenladder.

Uitvoeringsfase

In de uitvoeringsfase hebben er een aantal activiteiten plaatsgevonden waarbij school en NSA nauwer samenwerkten en het aansluiten bij specifieke behoeften van kinderen centraal stond. Daarnaast is steeds het aspect van toeleiding naar deelname aan dit soort activiteiten steeds meegenomen.

1. **Lent-activiteit onderbouw:** activiteit in het kader van het beter samenwerken tussen school en NSA. Bij deze activiteit stonden thema's uit VVE (Vroeg- en Voorschoolse Educatie) centraal. De thema's van VVE komen op school en de BSO ook aan de orde. Het idee was om dit terug te laten komen in de naschoolse activiteiten zodat kinderen naschools de thema's en begrippen nogmaals herhaald krijgen maar dan op een andere manier.
2. **Inrichting ruimte activiteit bovenbouw:** activiteit in het kader van het aansluiten bij de leefwereld van kinderen en het stimuleren van kinderopparticipatie. Kinderen kunnen tijdens deze activiteit een ruimte inrichten naar hun eigen smaak en met veel eigen inbreng.
3. **Vervolg kinderpersbureau (bovenbouw):** In het schooljaar 2008/2009 was er reeds een activiteit "kinderpersbureau" gestart. De samenwerking met de speeltuincentrale, de vakdocent die de cursus gaf, scholen en NSA verliep echter zo moeizaam, dat de activiteit is uitgesteld. De werkgroep heeft getracht deze activiteit verbeterd op de ladder te krijgen in de vierde periode van de activiteitenladder. Tevens is er door de werkgroep een onderzoek ingesteld naar de oorzaken van het feit dat deze samenwerking moeizaam leek te verlopen met als doel om lessen te trekken voor de toekomst.
4. **Activiteit voor groep 5/6 op basis van behoeftepeiling studenten:** uit het behoefteonderzoek kwamen de voorkeuren van de kinderen voor activiteiten naar voren. Eén van de onderwerpen die de kinderen aanspreekt, is muziek. Daarom is besloten om in de vierde periode een muziekactiviteit op de ladder te zetten gericht op uitdaging en zelfstandigheid.
5. **Activiteit risicogedrag bovenbouw (i.s.m. werkgroep 10-14):** Op basis van de wens van de werkgroep "leefwereld 10-14 jaar" om een gezamenlijke activiteit te organiseren, is de campagne risicogedrag georganiseerd. De activiteit was erop gericht kinderen bewust te maken van verschillende vormen van risicogedrag, middels een werkwijze waarin zichzelf dit soort gedrag afkeuren.
6. **Communicatie NSA/school:** De ondersteuner van de Hanzehogeschool heeft samen met de locatiemanager, de scholen en de coördinator kinderwerk/NSA getracht afspraken te maken over samenwerking tussen school en NSA. Doel was om te komen tot heldere afspraken en vaste contactpersonen. Daarnaast werd duidelijk, dat voor veel ouders de activiteitenladder lastig te lezen en te begrijpen is. Daarom is een film gemaakt waarin wordt uitgelegd hoe de ladder werkt. Deze film zal op scholen en in de wijk vertoond worden.

	Lente	Ruimte	KPB	Muziek/ behoefte	Risico gedrag	Film/ comm
Professionals: Samenwerkend integreren	x		x		x	
Kinderen: Aansluiten bij wensen Rol geven in inhoud/opzet		x		x	x	
Communicatie: Professionals onderling & promotie			x			x

Tabel 1.: Activiteiten werkgroep naar doel

Eindfase

De maanden mei en juni van 2010 is er gefocust op het bespreken van de resultaten van de evaluaties van de uitgevoerde activiteiten. Daarbij is de criterialijst (zie bijlage 2) leidend geweest. De aanbevelingen die hieruit voortvloeien worden besproken met professionals uit het veld op de manifestatie van 8 juni. De aanbevelingen zijn verwerkt in de evaluaties die hieronder staan bij de afzonderlijke projecten. Als we het geheel overzien en doorreflecteren op wat we de professionals (dus ook ons zelf) aan zouden willen bevelen voor de toekomst, komen we op onderstaand rijtje met aanbevelingen uit. Daar staan geen schokkende uitspraken in, ze zijn eigenlijk elk voor zich nogal voor-de-hand-liggend. Al doende hebben we echter gemerkt dat hiaten in de samenwerking toch heel vaak terug te leiden zijn op deze ogenschijnlijk (!) eenvoudige dingen, die je wellicht ook zou kunnen plaatsen onder de noemer "het menselijk tekort". Zonder krachtige besturing vanuit het expliciete besef van deze succesfactoren zullen veel activiteiten in de wijk blijven steken in de fase van de goede bedoelingen of een sterk solistisch karakter hebben. Dan staat niet het kind centraal, maar de organisatie, de professional, de competentiestrijd, de moeizame communicatie, o.i.d. Het gaat er bij onderstaande aanbevelingen o.i. niet om of ze volledig of zelfs volledig juist zijn, het gaat ons om de teneur. Deze teneur onderkennen en daarnaar handelen lijkt ons een noodzakelijke voorwaarde voor vruchtbare samenwerking.

Succesfactoren opbrengstgerichte en effectieve samenwerking:

- Contact (elkaar kennen), gaat vooraf aan communicatie en dan pas komt afstemming/samenwerking. Breng professionals die in de wijk met dezelfde leeftijdsgroep en/of activiteiten bezig zijn dus eerst min of meer informeel met elkaar in contact en besteed aandacht aan de wegblijvers en de oorzaken waardoor zij wegblijven. Aanwezigheid zou immers vanzelf moeten spreken.
- Zonder visie geen doel, zonder doel geen richting. Zoek en benoem de inspiratie: wat is onze gemeenschappelijke visie, waar doen we het nu uiteindelijk voor? Leid daaruit doelen af: X en Y, en dus Z

- Persoonlijke sympathie, toevallige kliks, plezier aan samen proberen, werkt zeer bevorderend. Grijp die kansen dus aan, ook al zijn ze dan misschien niet helemaal conform de organisatiestructuur.
- Doe het niet of doe het goed. Zet in eerste instantie die mensen in die qua competentie, motivatie en formatie passen in de constellatie. Afhakers veroorzaken frustratie.
- Laat concurrentiegevoelens los in het belang van het 'kind centraal'. Over de organisatiegrenzen heen samenwerken kun je zo langzamerhand niet meer blijven zien als een aantasting van de eigen toko, als landjepik.
- Laat vanuit diezelfde overweging ook oud zeer los. De toekomst van de kinderen weegt veel zwaarder dan het verleden van onze organisaties en onenigheden.
- Formuleer gezamenlijke belangen en ervaar die ook als een verrijking. Denk dus niet langer alleen vanuit van bovenaf opgelegde taken die nu eenmaal moeten gebeuren (al is dat ook zo), maar vanuit resultaten voor de kinderen. Dat voelt veel lichter. Gezamenlijke belangen zijn belangrijker (of moeten dat gemaakt worden) dan die van de afzonderlijke deelnemende professionals/organisaties.
- Dat (wat?) kan alleen maar werken wanneer het besef er is dat interprofessioneel samenwerken geen extra opgelegde taak is, maar een regulier onderdeel van het werk van een T-shaped professional. Als het beschouwd wordt als een klusje erbovenop is het afbreukrisico groot. Dat vergt soms een nieuwe instelling t.a.v. de werktaken en de formatie.
- Bedenk: $E = K \times A$, dus effectiviteit is het product van kwaliteit en acceptatie.
- Deze wijk(en) doen niet voor niets mee aan PK. Er is een "specifieke doelgroep" (vastgesteld op basis van de gewichtenregeling?) die we door een combinatie van binnen- en buitenschools leren een verrijkte leeromgeving willen bieden. Om welke kinderen gaat het precies? Hoe bereiken we die het beste? Focus op de doelgroep dus.
- Als je samen activiteiten gaat opzetten maak dan een lijstje met de volgende punten:
  - Wat zijn onze procesfactoren: wat vergt onze samenwerking aan –soms ingewikkelde- afspraken/coördinatie en wie hebben we daarvoor nodig?
  - Wat zien wij(zelf) als "output": zo concreet mogelijk de producten: wie maakt/doet wat?
  - Wat zien wij(zelf) als "outcome": wat moet die activiteit voor welke kinderen opleveren, wat "leren" ze? (daar gaat het om natuurlijk, al is dit vaak lastig vast te stellen).
  - Van tevoren de vraag beantwoorden: Wanneer vinden wij het een succes, waar blijkt dat dan uit?
  - Met behulp van dit lijstje tussentijds evalueren en eventueel bijstellen.
- Stap voor stap plannen en kleine successen boeken en boekstaven. Minder is meer.
- Maak een actieplan of PvA (wat, wanneer, wie). Vergader niet om het vergaderen, maar alleen wanneer dat nodig is, maar houd wel tussentijds contact (mail telefoon).
- Complexe zaken eenvoudiger maken, tot de essentie terugbrengen. Doe een stap terug als het te complex lijkt te worden, anders gaat het toch niet werken. (dat is natuurlijk iets anders dan mismoedig zonder naar een oplossing te zoeken achterover gaan leunen)

- Durf aan te geven dat iets onduidelijk is, dat je informatie/hulp, o.i.d. nodig hebt. Hulp of informatie vragen is professioneel (en meestal zijn anderen je er dankbaar voor).
- Al het bovenstaande vergt nogal wat monitoring (de rol van regelneef/nicht). Wie kan dat en voelt daarvoor? Laat dat niet in het midden. Zonder het te benoemen en expliciet aan iemand toe te vertrouwen wordt het niet gedaan. Laat het nooit open.
- Actieve steun van de leidinggevende is voorwaarde. Consistentie daarin eveneens.
- Slagvaardige aansturing door de verantwoordelijke leidinggevende is essentieel, liefst op basis van gezag, vooral bij tegenslag en als er knopen moeten worden doorgehakt.
- Mogelijk kan de criterialijst van noodzakelijke en gewenste afstemming, (zie bijlage 2) die met de professionals is opgesteld, voor integrerende activiteiten een richting gevende rol spelen als checklist.

Inhoudelijke resultaten

Zoals weergegeven in het procesverslag in paragraaf 2.2 zijn er uiteindelijk een zestal activiteiten ontplooid door de werkgroep. De eerste vijf zijn allemaal activiteiten die (door)ontwikkeld zijn en tot uitvoering gebracht onder een aantal doelgroepen uit de leerlingenpopulatie. Drie van de vijf activiteiten waren gericht op de groepen 7 en 8. Eén activiteit was specifiek gericht op de groepen 5 en 6 naar aanleiding van het uitgevoerde studentonderzoek. Tot slot was er een activiteit gericht op de onderbouw, aanleiding hiervoor was o.a. dat een groepsleerkracht uit de onderbouw vertegenwoordigd was in de werkgroep. De zesde activiteit was erop gericht om de communicatie tussen de scholen en de NSA coördinator te verbeteren, zowel op het gebied van samenwerking als op het gebied van PR. In dit hoofdstuk wordt verslag gedaan van de zes activiteiten zoals uitgevoerd door de werkgroep in de periode februari – juni 2010.

Activiteit Lente

Periode: feb. – mrt. 2010

Betrokkenen: Basisschool De Kleine Wereld, SKSG, BSO Merdeka, Hanzehogeschool Groningen

Specifieke criteria (zie lijstje met criteria in de bijlage 2):

- Samenwerking: m.n. ten behoeve van integratie van binnen- en buitenschools leren.
- Deelname: 1 basisschool en zo mogelijk doelgroepkinderen (volgens de gewichtenregeling).
- Begeleiding en uitvoering: afgestemd op de inhoud en de doelgroep.
- Inhoudelijke aansluiting: aansluiting binnen- en buitenschools curriculum, zelfde thema: lente.
- Didactische aansluiting: stimuleren woordenschatverwerving.
- Pedagogische aansluiting: is er een gezamenlijke pedagogische visie? Deze is niet expliciet geformuleerd.
- Organisatorische wensen: vast moment, vaste plek, bekende begeleider.
- Continuïteit: de activiteit zou elk jaar opnieuw volgens een draaiboek kunnen worden uitgevoerd.
- Inhoudelijke wensen: stimulering MI, gedeeltelijk in de buitenlucht, presentatie in de wijk (lentemarkt).
- Organisatorische wensen: de eerste 5 aspecten zijn relevant.

Beoogde doelen:

- Samenhang ontwikkelen en vorm geven aan het binnen- en buitenschools (leer)aanbod: dus een stukje geïntegreerd curriculum realiseren.
- Buitenschools curriculum aan laten sluiten op ontwikkelingsbehoeften van kinderen.
- Deelname bevorderen, m.n. van doelgroepleerlingen.

Nevendoelen:

- Samenwerking bevorderen.
- MI-aspecten stimuleren.
- Presentatie aan ouders in de wijk.

Geplande activiteiten:

Beoogd is die kleuters van De Kleine Wereld en Karrepad die én extra taalstimulering goed kunnen gebruiken én deelnamen aan de NSA en BSO extra woordenschat ,verwervings-

mogelijkheden te bieden door begrippen rond het thema “lente” (bol, stengel, blad, kuikentje, groeien, enz.) zowel binnenschools als buitenschools bij herhaling doelgericht aan te bieden. Er is een aanzienlijke specifieke doelgroep voor taalstimulering (en daarnaast sociale omgang, basale kennis van tellen en kleuren, e.d.). De leerkracht van groep 1 schat deze groep op 30 à 40 procent van de leerlingen.

Aan de hand van het programma van Piramide en de boeken van Van Kuyk (Peuterspeelzaal: “Kom er maar uit”, Groep 1 “Naar buiten” en Groep 2 “Groeien en bloeien”) worden de begrippen geselecteerd die binnen en buiten school worden herhaald. Aldus wordt aangesloten op de VVE-groep. De benadering van Van Kuyk is ‘programmagericht’, maar hiermee wordt ‘losjes’ omgegaan.

De betrokken professionals van de scholen en NSA/BSO stemmen hun activiteiten zo veel mogelijk op elkaar af in de context van het thema.

Behaalde resultaten:

Bij de kleuters van De Kleine Wereld is vanaf half maart het thema lente, met als leidraad het taalstimuleringsprogramma Piramide, op allerlei manieren aan de orde geweest en zijn de doelwoorden op diverse wijzen aangeboden en verwerkt.

Op de NSA/BSO is in het speellokaal van De Kleine Wereld vanaf begin februari een nauwkeurig opgesteld programma van activiteiten rond lente afgewerkt. Bijvoorbeeld: lenteverhaal voorlezen en verhaal schilderen op canvas. Foto-project: in verschillende fases van de lente foto's maken van de veranderende natuur; hier worden ansichtkaarten van gemaakt.

Lentehapjes maken, kringspelletjes spelen, lenteliedjes zingen met een troubadour, lentedansen, vogelnaambordjes maken, lieveheersbeestjes maken, eieren beschilderen voor de lentemarkt, kraampjes maken voor de lentemarkt, enz.

De ouders van (de) doelgroepkinderen zijn geïnformeerd over de doelstellingen van de lente-activiteit.

Gesignaleerde knelpunten:

De betrokken professionals zijn voortvarend aan de slag gegaan met een thema dat dicht aansluit bij de gebruikelijke activiteiten in het lenteseizoen. In de uitwerking kwam al snel een vrij groot aantal leerzame knelpunten aan het licht die duidelijk maken hoe complex een werkelijk geïntegreerd curriculum is.

- De vertegenwoordiger van basisschool Karrepad trok zich terug en werd niet vervangen, waardoor maar één school deelnam.
- De SKSG-medewerkster nam halverwege het project ontslag. In alle drukte kwam er weinig terecht van overdracht m.b.t. de specifieke doelstellingen van het thema.
- Professionals van binnen en buiten de school kennen elkaar niet of nauwelijks.
- De samenwerkingsbereidheid was groot, maar beperkte zich tot slechts enkele professionals die niet in alle gevallen direct betrokken waren bij de uitvoering.
- De activiteitenreeksen binnen en buiten school lagen in tijd vrij ver uiteen. Pas na half maart was er overlap.
- Het wilde maar geen lente worden: een deel van de activiteiten, m.n. op de NSA/BSO vond plaats terwijl het buiten sneeuwde, stormde en voortdurend koud was. Daardoor zijn de kinderen nauwelijks buiten actief geweest en ontbrak het “lentegevoel”.
- Aan de NSA/BSO-activiteiten nam een wisselende groep deel: niet alle kinderen waren steeds aanwezig en er kwamen nieuwe kinderen bij.
- De groep is vrij groot (plm. 20 kinderen, 14 BSO, 6 NSA)) en is afkomstig uit groep 1 t/m 4, die hetzelfde programma volgen. De leef- en belevingswereld van de kinderen verschilt dus aanmerkelijk.
- De specifieke doelgroepkinderen zijn niet/nauwelijks aanwezig.

- De groep is activiteitgericht, er vindt weinig interactie plaats, zeker niet centraal gestuurd. De relatie tussen de activiteit en de doelwoorden wordt sporadisch gelegd.
- Er zijn relatief veel volwassenen aanwezig. Zo kan de begeleiding bestaan uit: 1 SKSG-medewerkster, 2 BSO-leidsters, 2 stagiaires en 1 ouder/vrijwilligster. Behalve de SKSG-medewerkster is geen van de volwassenen op de hoogte van het project. Er wordt nauwelijks iets gedaan aan gerichte woordenschatstimulering aangezien het al een hele klus is om alle kinderen met hun eigen, individuele activiteit aan het werk te krijgen.

Evaluatie:

De activiteit is door de betrokken professionals niet zelf geëvalueerd. Op basis van gesprekken en observaties (zie ook knelpunten) luidt de (voorzichtige) evaluatie als volgt.

Proces:

- Het werkelijk realiseren van een geïntegreerd deelcurriculum is in de gegeven omstandigheden dermate complex (gebleken) dat er niet onmiddellijk duidelijk zichtbare effecten verwacht mogen worden. Er is veel meer contact, communicatie, afstemming, aansturing en continuïteit nodig om tot aantoonbare en relevante resultaten te kunnen komen. De bereidheid is zeker aanwezig, maar het zit niet “in het hoofd”. Ieder heeft zijn eigen professie en zet zich daarvoor hard in, maar interprofessioneel handelen komt nog maar beperkt tot stand. Op een bepaald moment rijdt de trein en blijkt deze nauwelijks meer bij te sturen.
- De ouders van de doelgroepkinderen van De Kleine Wereld zijn met wat meer inzet zeker te overtuigen van het belang van buitenschools leren/ontwikkelen, aldus de leerkracht van groep 1.

Output:

- Zowel binnen- als buitenschools is met veel overgave gewerkt aan het thema lente, af en toe zelfs onder winterse omstandigheden.

Outcome:

- Over de uitbreiding van de woordenschat op langere termijn van de (doelgroep-)kinderen valt weinig/niets te zeggen. Deze heeft zich ongetwijfeld uitgebreid, maar of de afstemming van het binnen- en buitenschoolse aanbod via het thema lente daar wezenlijk aan heeft bijgedragen moet ernstig worden betwijfeld.

Continuïteit:

Ondanks de wat sombere evaluatie is er veel voor te zeggen het experiment op basis van de opgedane leerervaringen te herhalen, eventueel met een ander thema. De opgedane ervaring is namelijk zo pregnant en maakt zo duidelijk waar het aan schort dat er een volgende keer grote stappen vooruit gezet kunnen worden. Daar zou dan basisschool Karrepad ook bij betrokken moeten worden. Vroegtijdig contact en afstemming tussen betrokkenen op basis van een gezamenlijk belang (dat van de voorspoedige ontwikkeling van de kinderen) en geloof in de uiterst belangrijke bijdrage van de eigen professie is dan geboden.

Activiteit Inrichting ruimte

Periode: feb. – mrt. 2010

Betrokkenen: Leerlingen van bs. Karrepad, SKSG, Project “Go for it”, Project: “Studenten in de wijk”

Specifieke criteria:

- Samenwerking.
- Behoeftepeiling (tot op zekere hoogte gerealiseerd, maar dan: vooral een peiling naar de invulling van de activiteit en niet zozeer naar de behoefte eraan.
- Deelname: gemikt wordt op deelname van 6 kinderen (in dit geval van 1 school).
- Begeleiding en uitvoering: afgestemd op de inhoud.
- Continuïteit: de activiteit zou elk jaar opnieuw volgens een draaiboek kunnen worden uitgevoerd.
- Inhoudelijke wensen: stimulering MI, presentatie en actieve participatie van de kinderen mbt de inhoud.
- Organisatorische wensen: vast moment, vaste plek, bekende begeleider.

Beoogde doelen:

- Aansluiten bij de behoeften van kinderen.
- Actieve participatie bevorderen.

Nevendoelen:

- Samenwerking bevorderen.
- Zelf plannen van een activiteit.
- MI-aspecten stimuleren.
- Presentatie aan de ouders.

Geplande activiteiten:

Een ruimte in het buurtcentrum (die waarschijnlijk binnen twee jaar wordt verbouwd of gesloopt) is in gebruik bij SKSG, MJD en Buurtbeheer voor o.m. kinderactiviteiten. De ruimte is haveloos en onaantrekkelijk ingericht. De activiteit bestaat eruit is dat de ruimte wordt opgeknapt:

- Schuren, grondverven en kleurig verven van de muren en kozijnen.
- Kunstwerk, schilderij o.i.d voor de ruimte maken en plaatsen/ophangen.
- Praktisch en plezierig plaatsen van het meubilair.

De aanpak is dat dit voor en door kinderen/gebruikers gebeurt en plaatsvindt geheel volgens hun eigen smaak. De begeleiding is in handen van een medewerkster van de SKSG, met hulp van een medewerker van het project "Go for it" en twee studenten van het project "Studenten in de wijk".

Hiervoor is een subsidie beschikbaar vanuit de gemeente van € 250,=.

De kinderen zijn geworven met een brief en een bezoek aan basisschool Karrepad. De werving is gericht op kinderen tussen de 10 en 14 jaar. Bovendien is de activiteit geplaatst op de activiteitenladder onder de titel : "KLUSTOPPERS". Op het vastgestelde tijdstip bleken de 12-14-jarigen les te hebben. Uiteindelijk willen zeven 10-jarigen meedoen.

De geplande aanpak heeft een story-line achtig karakter. De kinderen worden namelijk via een gefingeerde brief van een wethouder van de gemeente op de hoogte gesteld van het probleem van de haveloze ruimte. De klustoppers wordt om hun medewerking gevraagd om dit probleem op te lossen. Zij zullen ook een brief terugschrijven aan de wethouder.

Beoogd was om vervolgens een soort klussenbureau inclusief overalls, e.d. op te richten om de klus te klaren. Daarvoor was uiteraard gezamenlijk overleg nodig, o.m. over elders ideeën opdoen, plannen, begroten, inkopen, taken verdelen, enz. Al snel bleek dat de kinderen hiervoor in deze situatie niet te porren waren. Ze wilden wat dóén, het liefst direct zoveel mogelijk verf op de muur smeren. Of dit te maken had met de jeugdige leeftijd van de klussers, of met de aanpak, is niet duidelijk. Ook de veronderstelling dat dit idee met een deel van de kinderen uit de Indische Buurt (hoger opgeleide ouders) wellicht wel zou lukken valt moeilijk te staven.

De vorm die uiteindelijk wordt gekozen is dat de kinderen via het uitknippen van kleuren en ideeën uit een IKEA-folder een soort moodboards maken om zich te laten inspireren. De studenten zorgen voor aanschaf van verf materiaal. Zij doen ook de moeilijke hoekjes en een deel van het saaie schuur- en grondverfwerk, waar de klustoppers maar moeilijk toe te bewegen zijn. In de loop van de activiteit haken drie kinderen af. Zij en sommige anderen willen later ad hoc wel weer gaan verven, maar alleen incidenteel, wat niet past bij de geplande opzet

Behaalde resultaten:

Materieel: Er is een fleurige, frisse ruimte gerealiseerd, met huisgemaakte "kunst" en met (tussentijds bedacht) schoolbordverfvlakken om berichten op te kunnen plaatsen (zie de foto's). De ruimte is praktisch ingericht en lijkt aan zijn functie te voldoen. Over smaak (kleurencombinaties) valt te twisten, maar waarom zou je.

Doelen: Hoewel de opzet van de story-line-approach te ambitieus bleek en het enthousiasme en de ijver van de (jonge)klussers begrensd was, zijn de bovengeschetste (neven)doelen grotendeels behaald.

- De werving is geslaagd.
- De inbreng van de kinderen in de inhoud van de activiteit (ook in het inperken ervan) was duidelijk .
- Er is flink samengewerkt, een plattegrond gemaakt, er zijn kleuren gekozen en er is vooral verwoed geverfd.
- Er zijn diverse klustechnieken ervaren.
- MI-aspecten: ruimtelijk visueel, interpersoonlijk en lichamelijk/kinetisch.
- De presentatie vindt eigenlijk voortdurend plaats.
- Kinderen moeten constant allemaal in beweging gehouden worden, anders gaan ze "klieren".

Gesignaleerde knelpunten:

- Slechts één school.
- (Te) jonge kinderen; oudere kinderen niet beschikbaar.
- Geen klusbedrijf, geen story-line-approach, wat de leermogelijkheden beperkt.
- Kinderen (uiteeraard) doe-gericht met beperkte inspanningsbereidheid.
- Het geduld van de kinderen is vrij snel op; "klieren" ligt op de loer.
- Kinderen vinden schuren en grondverven onaantrekkelijk.
- Afhaken van kinderen: probleem is dat ze zich niet voor weken willen vastleggen, maar ad hoc willen beslissen of ze op die dag mee willen doen.
- Inzet van helpers (studenten) bij het klussen bleek noodzakelijk.
- Afhankelijkheid van subsidie door de gemeente.

Evaluatie:

De activiteit is uitvoerig geëvalueerd door de SKSG-medewerkster. In het voorgaande zijn ook al evaluatieve opmerkingen gemaakt. Heel globaal kan over deze activiteit het volgende gezegd worden:

Proces:

- Prima samenwerking tussen de betrokkenen: volwassenen en kinderen.
- Er was serieuze aandacht voor de wensen van kinderen m.b.t. inhoud en aanpak.

Output:

- De kinderen hebben een ("eigen") ruimte opgeknapt waar ze trots op kunnen zijn.

Outcome:

- Over het beklijven van de (leer)ervaringen van de kinderen op langere termijn valt weinig/niets te zeggen.

Continuïteit:

Met inachtneming van de knelpunten valt er zeker te denken aan een herhaling van de activiteit. Eventueel dezelfde ruimte, of anders een andere ruimte, binnen of buiten (deze school?). Er kan nu een draaiboekje gemaakt worden, wat de medewerkers tijd kan besparen.

Misschien hebben de kinderen de bovenstaande aanpak nog teveel ervaren als een door volwassenen voor hen bedachte activiteit, waardoor ze mogelijk niet echt 100% in de gewenste positie zijn gebracht. D.w.z. het was nog niet helemaal echt hun eigen klus. De (jongere) leeftijd van de kinderen speelde hierbij misschien een rol, althans bij deze activiteit. Bij een eventueel vervolg dus oudere kinderen aanspreken en er heel goed op letten dat het karakter van de activiteit zo open is dat de kinderen zich écht verantwoordelijk gaan voelen. Dan pas kan echte betrokkenheid ontstaan, en omgekeerd. Daarbij kan de "participatieladder" van Roger Hart een sturende rol spelen:

In zijn boek 'Kinderen als medeburgers' (1995, Utrecht De Tijdstroom) besteedt De Winter aandacht aan de participatieladder van Roger Hart. Hart heeft graden van participatie uitgezet op een ladder met acht sporten:

1. Manipulatie: Kinderen worden gebruikt voor de doeleinden van volwassenen.
2. Decoratie: Kinderen vormen het decor als rechtvaardiging van het handelen van volwassenen.
3. Afkopen: Kinderen krijgen wel de gelegenheid om mee te praten, maar hun stem wordt feitelijk niet gehoord.

4. In opdracht maar geïnformeerd: Volwassenen ontwikkelen activiteiten en voeren deze uit. Kinderen worden zodanig geïnformeerd, dat ze het begrijpen en weten wie beslist en waarom.

5. Geconsulteerd en geïnformeerd: Kinderen nemen initiatieven en voeren deze activiteiten uit. Kinderen krijgen inzicht en hun mening krijgt een serieuze behandeling.

6. Initiatief bij volwassenen, kinderen beslissen mee: Volwassenen nemen initiatieven. Bij de voorbereiding en besluitvorming worden kinderen uitgenodigd volledig te participeren om te komen tot gedeelde beslissingen.

7. Initiatief en leiding bij kinderen: Kinderen nemen initiatieven en beslissingen zonder tussenkomst van volwassenen.

8. Initiatief bij kinderen, kinderen en volwassenen beslissen samen: Kinderen nemen initiatieven, bereiden beslissingen voor en beslissen zelf in goed overleg met volwassenen.

Echte participatie komt pas voor vanaf sport 4 op de ladder, bij de voorgaande vormen is er sprake van schijnparticipatie omdat die vormen de volwassenen iets opleveren maar de kinderen niet. De gedeelde invloed van volwassenen en kinderen wordt gezien als de hoogste vorm van participatie en staat om die reden op sport 8.

De Ruimteactiviteit bevindt zich op deze ladder ergens op de trede 4-6. Er is dus nog ruimte voor verbetering. Voorwaarde is dat de verwachtingen van de kinderen hoog zijn en dat is geen eenvoudige conditie.

Kinderpersbureau

Periode: voorjaar 2010

Betrokkenen: Speeltuincentrale, MB Educatieve Communicatie, SKSG, begeleiding Razende Reporters, Locatiemanager Koorenspeer, begeleider Kinderpersbureau, Hanzehogeschool Groningen

Specifieke criteria:

- Als voorbeeld van een vorm van geïntegreerd curriculum, waarbij tussen diverse instanties inhoudelijke en organisatorische afstemming moet worden bereikt, zijn alle specifieke criteria in meerdere of mindere mate aan de orde. Het (toekomstige) succes van de activiteit valt daar dan ook prima aan af te meten.

Beoogde doelen

De vraag beantwoorden wat de oorzaak is van de op diverse plekken in de PK-wijk geconstateerde onduidelijkheid over de gang van zaken rond de activiteit Kinderpersbureau en de gerezen twijfel over de voortgang van deze waardevol geachte activiteit.

Onderzoeken via interviews met betrokkenen:

- Zijn er problemen bij de uitvoering van de activiteit Kinderpersbureau?
- Zo, ja, waaraan moeten die worden toegeschreven?
- Wat zijn eventueel noodzakelijke en kansrijke oplossingen?

Geplande activiteiten:

Eind 2009 werd geconstateerd in het Consortium van het project PK in de wijk dat er stagnatie optrad in de voortgang van de bekende en zeer gewaardeerde activiteit Kinderpersbureau. Dit riep de vraag op wat hier de oorzaak van was en wat er aan gedaan zou kunnen worden. Intussen had de SKSG zich met de activiteit Razende reporters opgeworpen als stand-in.

Met de direct betrokkenen bij het Kinderpersbureau zijn aan de hand van een vragenlijst interviews gehouden. Daaruit bleek dat de uitvoering vertraagd was doordat nieuwe contractering met de onderwijspartner, basisschool Karrepad, noodzakelijk was omdat anders het geïntegreerde karakter in gevaar zou komen. Hiervoor was tijd nodig. De activiteit dreigde namelijk eenzijdig door de Speeltuincentrale te worden gedraaid zonder wezenlijke inbreng van de school. Bovendien werd in de tussentijd het bureau MB Educatieve Communicatie ingeschakeld voor het schrijven van nieuw lesmateriaal. Uiteindelijk is Kinderpersbureau weer aangeboden in februari/maart.

Behaalde resultaten:

Uit de interviews bleek dat het geheel wat kwetsbaar is en dat communicatie over de vergelijkbare activiteiten Kinderpersbureau (Speeltuincentrale) en Razende Reporters (SKSG) sterk aanbeveling verdient. Daarmee bleek Kinderpersbureau mogelijk enigszins symptomatisch voor veel “bestuurlijke en uitvoerende drukte” in de Vensterschool. Er zijn veel goede bedoelingen en initiatieven die echter niet of nauwelijks met elkaar zijn verweven. Oplossingen voor de stagnatie waren niet nodig, aangezien de activiteit inmiddels opnieuw gestart was.

Gesignaleerd knelpunten:

- Voorafgaand aan de interviews was er sprake van lichte verbazing en enig wantrouwen t.a.v. de achtergronden en bedoelingen van het onderzoek. Tijdens de interviews was hiervan geen sprake meer.
- Diverse eigen toko's, ideeën, aannames, verwachtingen, beelden van andere toko's, e.d.
- Interprofessionele samenwerking tussen betrokken instanties staat nog in de kinderschoenen.

Evaluatie:

Proces:

- Na een -in enkele gevallen- wat stroeve start: plezierige, open en informatieve interviews.
- De communicatie die nodig is om van Kinderpersbureau een wijkgerichte, (Vensterschool) breed gedragen activiteit te maken is vooralsnog onvoldoende.

Output:

- Een betrekkelijk duidelijk beeld van wat er aan schort, waarbij de onderzoeker werd “ingehaald” doordat de activiteit opnieuw werd gestart.

Outcome:

Hier valt niets met enige zekerheid over te zeggen

Continuïteit:

Kinderpersbureau en Razende Reporters worden nu alternerend aangeboden. Beide zijn waardevolle activiteiten, waarbij een welhaast ideale afstemming tussen binnen- en buitenschoolse activiteiten te realiseren valt. Nu staan ze echter volledig los van elkaar. Dat staat een goede uitvoering van de activiteiten op zichzelf niet in de weg. Het zou echter voor de hand liggen, en ook goed zijn voor de ontwikkeling voor de toekomst, wanneer betrokken partijen op korte termijn rond de tafel gaan zitten. Dit om te bezien of er synergie, afstemming en uitwisseling van materialen en mensen te bereiken valt. Daarmee kan er een eind worden gemaakt aan onduidelijkheid over elkaars plannen. Bovendien zou dat een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan de interprofessionele samenwerking.

Activiteit groep 5/6 muziek en behoeftenonderzoek

Op basis van onderzoek uitgevoerd door studenten van de Hanzehogeschool Groningen is geconstateerd dat voor activiteiten vanaf de groepen 5/6 meer aandacht moet zijn voor

- uitdagende of sportieve activiteiten;
- keuzevrijheid, kinderen willen een stem (bijv. via actieve participatie);
- kinderen willen graag activiteiten die ze samen met vriendjes kunnen doen.

In bijlage 3 de belangrijkste uitkomsten van het studentonderzoek.

Op basis van dit onderzoek is er eind mei 2010 een muziekactiviteit gestart, waarbij kinderen samen gaan werken. Een voorstelling aan het eind van de rit hoort hier ook bij. Bij deze muziekactiviteit wordt expliciet rekening gehouden met de meervoudige intelligenties, daarnaast is het doel dat kinderen ontdekken en genieten. De muziekactiviteit Djembé richt zich op de volgende vaardigheden:

- Sociale en burgerschapsvaardigheden;
- artistieke vaardigheden;
- sportieve vaardigheden.

Oftewel de cursus Djembé richt zich op de volgende intelligenties: muziekknap, lijf bewegingsknap en zelfknap. De activiteit wordt nog voor de zomer geëvalueerd.

Evaluatie

De evaluatiegegevens zijn (nog) niet beschikbaar.

Activiteit Campagne Risicogedrag

In opdracht van de werkgroep “leefwereld 10-14 jarigen” is er een activiteit opgezet voor een aantal kinderen van 12 jaar. In bijlage 4 is hiervan de opzet opgenomen. De werkgroep “leefwereld 10-14 jarigen” doet volledig verslag van deze activiteit, zie Wiekens (2010b).

Aanleiding voor deze activiteit was dat er in verschillende wijken veel gedrag wordt vertoond dat mogelijk schadelijk is voor de omgeving. Gebleken is dat met name jongeren tussen de 10 en 14 jaar risicogedrag vertonen. De vraag die rees was hoe je het gedrag van jongeren in die wijken nu kunt beïnvloeden? Door een activiteit (interventie) te ontwikkelen en uit te voeren met een groep jongeren uit de wijk, willen we kijken of we hun gedrag kunnen beïnvloeden.

Opzet en doelstelling:

De uit te voeren activiteit heeft als onderwerp “campagne risicogedrag”. We willen een methodiek of aanpak inzetten, waarbij actieve participatie een rol speelt en die vergelijkbaar is met de anti-rook campagne van Stivoro. In het kort beoogt deze methodiek dat jongeren bepaald gedrag (dat ze zelf ook vertonen) als ongewenst gaan zien en dit gedrag dan (uiteindelijk) niet meer gaan vertonen. In dit project gaan we deze methodiek testen in een activiteit voor jongeren van 10 tot 14 jaar uit de Indische buurt met de volgende doelstellingen: De jongeren die deelnemen aan de activiteit...

- a) Herkennen verschillende situaties van risicogedrag dat hen wordt voorgelegd;
- b) kunnen beargumenteren waarom dit gedrag als ongewenst voor henzelf en/of hun omgeving kan zijn;
- c) kunnen gewenste gedragalternatieven benoemen;

- d) kunnen deze alternatieven uitdragen naar andere jongeren (middels een product).

Overzicht van ondernomen activiteiten:

- een jongerenwerker van de MJD en een medewerker van OOG TV hebben 6 bijeenkomsten gehouden en er zijn filmpjes gemaakt door de kinderen die hebben deelgenomen. Ondanks dat er wat geïmproviseerd moest worden en de thematiek best lastig was, zijn het goede bijeenkomsten geweest.
- De kinderen die deel hebben genomen hebben vooraf en achteraf een attitude meting ingevuld
- Er is tussentijds en achteraf een evaluatie gehouden met de begeleiders van de MJD en OOG TV door een docentonderzoeker van de Hanzehogeschool.

Evaluatie resultaten:

- De doelgroep (degenen die risicogedrag vertonen) is helaas niet bereikt. Daarnaast was het merendeel meisjes
- Als preventieve activiteit is de pilot 'campagne risicogedrag' van waarde gebleken
- De jongerenwerker was al bekend met de deelnemers, dit werkt effectief
- Qua werkvorm was het een beetje zoeken in het begin, veel improviseren
- Werken met de camera en interviewen leverde soms wel wat 'gedoe', wat tijdsverlies inhield
- Er waren te veel onderwerpen te bespreken, die soms ook te hoog gegrepen leken. Meer focus en minder onderwerpen had wellicht beter geweest
- Gemis aan voldoende bruikbaar materiaal, dat kan dienen als 'lesmateriaal'

Continuïteit

Indien de wijk een vervolg wil geven aan de activiteit 'campagne risicogedrag', dan is het zaak om rekening te houden met de volgende wensen en eisen:

- Draag zorg voor een integrale methodiek uitgewerkt in een soort van 'werkboek', waarbij de losse onderdelen ook afzonderlijk uit voeren moeten zijn
- Doelgroep kan zowel bovenbouw basisonderwijs zijn (met als doel preventie) en onderbouw VO (met als doel gedragsbeïnvloeding).
- De uit te voeren activiteiten zouden uitdagender moeten worden ingevuld, bijvoorbeeld door inzet van experts van buiten, gebruik van theatervaardigheden of andere kunstvormen (muziek, rap, etc.)
- Relevante instellingen betrekken: VNN en MJD bij de uitvoering. SKSG zou een rol kunnen spelen bij de werving van jongeren. De school geldt als vindplaats.
- Indien mogelijk koppelen met weerbaarheidstraining via steunpunt huiselijk geweld

De consortium partners van PK in de Wijk moeten beslissen of en hoe er een vervolg wordt gegeven aan deze campagne. Vragen die hierbij van belang zijn:

- Voor welke groep jongeren we dit doen?
- Hoe deze potentiële doelgroep in de Korrewegwijk (dan wel de Hoogte) zich kenmerkt?
- Hoe deze groep te bereiken middels (welke) activiteit(en)?

Communicatie NSA/school

De NSA-coördinator in Vensterschool Koorenspeer heeft n.a.v. vorig jaar geconstateerd dat het voor sommige naschoolse activiteiten (NSA) erg lastig is gebleken om kinderen te werven. Op verschillende manieren worden er op school en daarbuiten kinderen geworven. Bij drie schoollocaties (2 x Karrepad en 1x Kleine Wereld) in de wijk gaate men bijvoorbeeld de klassen in , wordt er aangesloten bij teamvergaderingen, geflyerd, etc. Dit heeft nog niet tot (voldoende) gewenste effecten geleid als het om deelname gaat .

Vanuit de werkgroep “binnen- en buitenschools leren” van het programma PK in de wijk is er daarom speciaal aandacht gevraagd voor het thema “toeleiding van kinderen naar de NSA” en de mogelijke rol daarin voor de school en de leerkrachten. Meer kinderen bereiken is daarbij niet het enige doel, het gaat er ook om hoe er (eenvoudige) koppelingen kunnen worden gelegd tussen het binnenschoolse en buitenschoolse (in de breedste zin van het woord). Hiervoor moet men dan logischerwijs goed op de hoogte zijn van elkaars activiteiten. Daarenboven is het van groot belang vooral ook “de doelgroepkinderen” te bereiken.

De werkgroep “binnen- buitenschools leren” heeft een voorstel gedaan voor een werkwijze waarin actief overleg met de scholen wordt gezocht, met de focus op het verbeteren van de communicatie en afstemming. Uitgangspunt van deze werkwijze zouden praktische afspraken moeten zijn, die effectief zijn en niet veel tijd kosten. Concrete doelen die gesteld werden:

1. Beter weten van elkaar wat er wordt gedaan (relevante actuele thema’s, projecten van de school en interessante naschoolse activiteiten).
2. Afspraken maken over welke rol de school kan hebben t.a.v. de toeleiding van kinderen richting NSA.
3. Zoeken naar manieren om in de klas op bepaalde momenten aandacht te schenken aan hetgeen naschool gebeurt (Bijvoorbeeld via een voor- of nabespreking in de klas).
4. Een aanspreekpunt per schoollocatie voor de NSA-coördinator.

Om de mogelijkheden (ook in termen van organisatie en tijd) in deze te exploreren, zijn er gesprekken geweest met de locatieleiders van de drie schoollocaties. In een tweede fase zouden we dan met de aanspreekpunten van de locaties (mogelijk de deelnemende leerkrachten uit de werkgroep?) samen met de NSA-coördinator tot concrete afspraken willen komen. Voor basisschool de Kleine Wereld heeft dit geresulteerd in een goede samenwerking en afstemming tussen de schoolleerkracht die ook in de werkgroep participeerde. Voor de beide locatie van basisschool Karrepad is dit helaas niet gelukt. Deels had dit te maken met ziekte, maar het Karrepad heeft inmiddels wel aangegeven dat betere afspraken wenselijk zijn. Het plan is nu om deze afspraken voor het volgende schooljaar 2010-2011 alsnog te maken.

Naast de gewenste afspraken met de scholen is in de werkgroep ook de behoefte geuit dat de toeleiding van kinderen naar naschoolse activiteiten op meer manieren kan dan de activiteitenladder. Daaruit is een activiteit ontstaan, die als doel had om een korte promotiefilm over de NSA te maken die zowel naar kinderen en ouders, maar ook naar scholen als promotiemateriaal kan dienen. Uiteindelijk zal dit moeten leiden tot meer deelname en bekendheid met de NSA.

Periode: april – juni 2010

Betrokkenen: SKSG, OOG-tv, Fotograaf, Hanzehogeschool Groningen

Specifieke criteria:

- Behoeftepeiling (“peiling” naar activiteitenladder als geschikt promotiemiddel ook voor de moeilijkst te bereiken doelgroep).
- Deelname: kinderen uit de wijk als spelers.

Beoogde doelen:

- Een promotiefilm maken(voor De Hoogte en de Indische buurt) waarmee via video de minder talige doelgroep kan worden aangesproken.
- Deelname: verschillende groepen beter toe te leiden naar het naschoolse aanbod.

Geplande activiteiten:

Naar aanleiding van de soms teleurstellende opkomst bij naschoolse activiteiten in de wijken Indische buurt en De Hoogte hebben SKSG-medewerkers een onderzoekje gedaan naar de

oorzaken daarvan. Na gesprekken met ouders op de scholen is gebleken dat veel ouders (met name van de Kleine Wereld en het Karrepad van Oldenbarneveltlaan) de naschoolse activiteitenladder te ingewikkeld vinden en dat de activiteitenladder teveel aan informatie bevat. De ladder en het opgaveformulier doen een beroep op het functionele-leesvaardigheid (functioneel gealfabetiseerd zijn) van deze ouders. Uit landelijk onderzoek blijkt dat dit voor een aanzienlijke groep (op basis van landelijk onderzoek geschat op 1 à anderhalf miljoen) een lastig punt is. Aangenomen mag worden dat dit zeker ook speelt in De Hoogte en de Indische buurt.

Daarom is er ten aanzien van de NSA behoefte aan duidelijke, korte en zeer toegankelijke informatie die grotendeels bestaat uit beeldmateriaal. Doel van het tonen van een promotiefilmpje is dat het aanbod van naschoolse activiteiten meer bekend wordt bij ouders en kinderen en dat meer kinderen worden opgegeven/zich gaan opgeven. In de eerste plaats wordt geprobeerd zich te richten op de moeilijk te bereiken en te motiveren ouders. Uitgangspunten zijn: vermaken, informeren en motiveren. Het promotiefilmpje heeft dus ook een enigszins instructief karakter. De boodschappen die over moeten komen zijn:

- We verzorgen ontspanning, maar doen eigenlijk ook aan opvoeding en ontwikkeling.
- We hebben veel keus, voor iedereen is er wat.
- We zitten op diverse locaties in de buurt.
- We hebben een activiteitenladder en die is makkelijk in het gebruik.
- Je kunt je heel eenvoudig opgeven en het kost bijna niets.

Er is een draaiboekje gemaakt waarin naast foto's en muziek allerlei beelden en locaties zijn opgenomen die geschikt zouden kunnen zijn. Ook is er een meisje uit de buurt (dat wel wat extra aandacht kon gebruiken) naar voren geschoven als centrale figuur door de hele film heen en zijn andere kinderen geworven als spelers. Verder is –heel belangrijk- OOG-tv bereid gevonden opnames te maken, muziek toe te voegen en te monteren.

Er is een schema gemaakt van geschikte activiteiten, locaties en tijden en van reeds beschikbare en bruikbare foto's. Twee medewerkers van de SKSG hebben zelf opnames gemaakt van kinderen, locaties, activiteiten en de opgave procedure. Tussendoor is regelmatig overlegd over vorderingen, bijstellingen, e.d.

Behaalde resultaten:

Alle bovengenoemde initiatieven die gepland waren zijn ook uitgevoerd. Het resultaat is een promotiefilmpje dat op de presentatie van het PK-project op 8 juni 2010 zijn première zal beleven.

Gesignaleerde knelpunten:

- Het vinden van de juiste focus en detailkeuzes voor de film. Hoe langer je er over nadent, hoe lastiger het blijkt.
- "Acteren" door kinderen.
- Technische problemen: apparatuurgebruik, licht, geluid, e.d.

Evaluatie:

Proces:

De samenwerking bij voorbereiding, bijsturing en afwerking was tijdrovend maar zeker ook plezierig en inspirerend (voor herhaling vatbaar dus).

Output:

Er is een promotiefilm gemaakt. Vertoond is die nog niet.

Outcome:

Zal moeten blijken; het ligt voor de hand dit te onderzoeken.

Continuïteit:

Uit de evaluatie zal moeten blijken of de film veel vertoond kan worden en of het een goed middel blijkt te zijn. De wijze van werken (actieve participatie van kinderen) is zeker te continueren voor andere activiteiten.

Bijlage 1: Rapportage fase 1

In de opdrachtformulering voor deze werkgroep is in de eerste fase een antwoord gegeven de vraag: “wat is de huidige situatie t.a.v. binnen- en buitenschools leren in de Vensterschool Koorenspeer?” Dit is uitgesplitst aan de hand van de volgende drie deelvragen:

Welk type activiteiten worden naschools aangeboden en door wie wordt dit georganiseerd?
In hoeverre wordt er gebruik gemaakt van dit aanbod?
In hoeverre hebben de cursorische activiteiten een relatie met het binnenschoolse (aanbod)?

Voor zover hierover gegevens waren, is op deze vragen het volgende te zeggen.

Ad a. Welk type activiteiten worden naschools aangeboden en door wie wordt dit georganiseerd?

In de Indische Buurt en de Hoogte worden verschillende type activiteiten aangeboden. In de eerste plaats zijn er de cursorische activiteiten. Dit zijn activiteiten die op de ladder staan, waarvoor kinderen zich moeten opgeven. Het betreft vaak kortlopende cursussen. Voorbeelden hiervan zijn Kids Spits, vreemde vogels. De cursussen worden gegeven door vakdocenten. Een tweede soort activiteit zijn de activiteiten waarvoor je je wel moet opgeven maar die het hele seizoen duren. Voorbeelden hiervan zijn kinderkookclub, kleutergym. De cursussen worden gegeven door een kinderwerker of vakdocent. Er is vaak ook begeleiding door vrijwilligers (met name bij de kookclubs). De derde soort activiteit zijn inloopactiviteiten. Kinderen kunnen hier gewoon komen en meedoen aan activiteiten, zonder dat ze zich hoeven op te geven. Voorbeelden hiervan zijn activiteiten bij de spel/sportcontainer, woensdagmiddagclub bij de speeltuin. Deze activiteiten worden gegeven door kinderwerkers of vrijwilligers.

Er zijn verschillende partijen werkzaam in de Indische Buurt en de Hoogte:

BSV de Hoogte: de speeltuin organiseert soms zelf activiteiten voor kinderen.

MJD: organiseert activiteiten voor kinderen in de leeftijd van 10-23 jaar.

Werkpro: organiseert en voert het beheer uit van de speeltuin, de borg en de spel- en sportcontainer in de Indische Buurt en de Hoogte.

BSlim: sportactiviteiten en gezonde leefstijl.

SKSG: kinderwerk en naschoolse activiteiten. Er zijn twee kinderwerkers en één coördinator werkzaam in de Indische Buurt en de Hoogte.

Andere organisaties die niet op de ladder staan

Ad b. In hoeverre wordt er gebruik gemaakt van dit aanbod?

De registratie van kinderen die hebben meegedaan aan activiteiten, is in Indische Buurt en de Hoogte niet goed bijgehouden. Dit heeft te maken met het aantal wisselingen van NSA coördinatoren en kinderwerkers, hierdoor is geen standaardwerkwijze in de buurt ontstaan waarbij vakdocenten, vrijwilligers, stagiaires en andere medewerkers automatisch bijhouden hoeveel en welke kinderen hebben meegedaan. *Om een indicatie te geven volgt een overzicht uit het eerste half jaar van 2008. Hiervan heeft de toenmalige coördinator een reconstructie gemaakt die er als volgt uit ziet (zie tabel 1):*

	1-1-2008	t/m	30-6-2008
	aantal lessen	aantal deelnemers	gevolgde lessen
Kinderatelier	5	6	30
circus project	5	12	60
technica 10 voor jongens	5	6	30
wat wil ik later worden	5	6	30
schaken, zowel binnen- als buitenschools	10	38	380
kinderkookclub Floreshuis	10	8	80
Toneelclub	12	12	144
maak je eigen film	2	10	20
dansles bij de dansacademie	10	10	100
popshowmusical-les	10	10	100
maak je eigen boek, ism de bibliotheek	2	12	24
Zweminstuif	10	10	100
Judo	10	10	100
Skateboardcursus	5	12	60
Kleutergym	5	19	95
gym-turnen	10	6	60
Basketbal	3	16	48
cursus skike	6	8	48
Korfbal	3	20	60
Totalen	128	231 (27%)	1569

Tabel 1. Overzicht deelname NSA Indische buurt en de Hoogte

In de Indische Buurt en de Hoogte wonen ongeveer 861 kinderen, waarvan 271 doelgroepkind is (*komt neer op 31%*). SKSG Kinderopvang heeft met de gemeente afgesproken, dat in alle wijken 30% van de kinderen wordt bereikt met de activiteiten. In de Indische Buurt en de Hoogte werd in de eerste helft van 2008 27% van de kinderen bereikt. Vergeleken bij andere wijken doen er in de Indische Buurt en de Hoogte weinig kinderen mee .

Ad c. In hoeverre hebben de cursorische activiteiten een relatie met het binnenschoolse (aanbod)?

Hierover is niet veel informatie bekend. Uit de evaluatie over 2008/2009, die de plangroep van de Vensterschool jaarlijks opstelt, blijkt dat op het gebied van taalontwikkeling (in samenwerking met de bibliotheek) en sport (o.a. wijkspordtag en gezondheidsweek) getracht wordt aansluiting te vinden met het binnenschoolse. Ook het Kinderpersbureau speelde in op het gebied van taal en heeft daarbij koppelingen proberen te leggen met het binnenschoolse. De relatie met het binnenschoolse is helaas nog te bestempelen als marginaal.

Bijlage 2: Criterialijst activiteiten NSA

Functie: hanteren bij voorbereiding, uitvoering en evaluatie

N.B. Onderstaande lijst kent een verloop van eisen naar wensen

SAMENWERKING

- Betrokken leraren en de coördinator buitenschools ontwikkelen de activiteit in samenwerking.
- Zij betrekken of informeren ook de sportdocenten.
- De scholen promoten de activiteit door nadrukkelijk aandacht te (laten) besteden aan de ladder. Betrokken leraren moedigen de kinderen aan deel te nemen.
- Een vertegenwoordiger van de buitenschoolse activiteit(en) is aanwezig op relevante ouderbijeenkomsten op de scholen.
- Ook op de BSO wordt aandacht aan de activiteit geschonken.
- Betrokken leraren en nsa- begeleiders evalueren zowel de activiteit als de samenwerking.

BEHOEFTEPEILING

- De activiteit vloeit zo mogelijk voort uit een behoeftepeiling onder kinderen (en hun ouders/verzorgers).

DEELNAME

- Het aantal kinderen dat zich opgeeft voor de activiteit is minimaal... (per activiteit vast te stellen).
- De kinderen zijn afkomstig van alle vier de scholen van Koorenspeer en De kleine wereld (nb. dit geldt voor de vier activiteiten samen, per activiteit kan het verschillen).
- Minimaal ...(*per activiteit vast te stellen*) procent van de leerlingen uit “specifieke doelgroep” participeert (nb. als doelgroep gelden alle kinderen die vallen binnen de gewichtenregeling).

BEGELEIDING EN UITVOERING

- Deze zijn goed afgestemd op zowel de specifieke activiteit als de doelgroep.

INHOUDELIJKE AANSLUITING

- Tussen het binnen- en buitenschoolse curriculum is minimaal enige aansluiting.
- Zo mogelijk wordt in het binnen- en buitenschoolse programma gedurende eenzelfde periode met hetzelfde thema gewerkt. Dit betreft minimaal één school.

DIDACTISCHE AANSLUITING

(m.b.t. schoolconcept en didactiek, bijv.: activerend, authentiek, ontw.-gericht en/of ontdekkend leren).

- Er is aandacht voor overlap in de didactische aanpak in het binnen- en buitenschoolse curriculum met minimaal één school. Indien relevant en mogelijk vindt afstemming plaats.

CONTINUÏTEIT

- We denken aan continuïteit van thema, opzet, middelen, begeleider, o.i.d.
- De activiteit is in de toekomst vaker te gebruiken.

INHOUDELIJKE WENSEN

- Het onderwerp is gericht op stimulering van meervoudige intelligentie en talentontwikkeling.
- Bij voorkeur vindt de activiteit (grotendeels) in de buitenlucht plaats.
- Bij voorkeur kent de activiteit een presentatie in de wijk.
- Kinderen dragen zelf bij aan de inhoud van de activiteit (actieve participatie).

ORGANISATORISCHE WENSEN

- Vaste dag, vast tijdstip, vaste plek.
- Kinderen kunnen kiezen (ook om samen met vriendjes deel te nemen).
- Ouders zijn actief betrokken bij de activiteit.
- Een bekende begeleider voor de kinderen.
- Samenwerking met de professionals in de wijk (bijv. de gezinscoaches van MJD).
- Flyer- en/of ladderteksten zijn voor de doelgroep aantrekkelijk geformuleerd en vormgegeven en zijn voorzien van herkenbaar logo's van de deelnemende organisaties.
- Buitenschools-medewerkers dragen herkenbare kleding.

Bijlage 3: Conclusie behoefteonderzoek groepen 5/6

Door : Sandy Huizinga en Marieke Hoogland

De naschoolse activiteiten die in de Groningse aandachtswijk worden georganiseerd sluiten aan bij de behoeften van de kinderen aangezien het merendeel van de kinderen de activiteiten leuk vindt. Het is dus aan te nemen dat de mate van motivatie van het kind nog niet bepalend is voor de vraag of het kind daadwerkelijk deel gaat nemen. De kinderen vinden belangrijk dat de activiteiten sportief zijn, dat er tijdens de activiteiten niet gepest wordt en dat de activiteit ook door vrienden bezocht wordt. De kinderen van 'Het Karrepad' vinden het daarnaast belangrijk dat een activiteit leerzaam is. Op basis van de behoeften die de kinderen hebben kan er gesteld worden dat deze aspecten van de leef- en beleavingswereld van de kinderen overeenkomen met de aspecten van de leef- en beleavingswereld die beschreven is in de literatuur. Dit is opmerkelijk te noemen aangezien deze kinderen opgroeien in een aandachtswijk. In deze wijk spelen bij de bewoners namelijk vaak problemen op diverse leefgebieden. Ook lopen de kinderen in deze wijk tweemaal zo vaak als het stedelijk gemiddelde de kans dat zij belemmerd worden in hun ontwikkeling door risicofactoren in de opvoeding. Het is dus aannemelijk dat andere aspecten van de leefwereld van deze kinderen niet overeen komen met de leefwereld van kinderen in andere wijken. De kinderen uit de aandachtswijk groeien over het algemeen op in een lage sociaal economische klasse, waarin het vaak voorkomt dat ouders een autoritaire opvoedingsstijl hanteren. Juist echter een autoritatieve opvoedingsstijl (met gezag en liefde grenzen stellen) vergroot de autonomie van het kind. Ook kinderopparticipatie kan de autonomie van het kind vergroten. Deze autonomie vergroot de intrinsieke motivatie van het kind. Intrinsieke motivatie laat het kind groeien en veranderen en om die reden zouden de naschoolse activiteiten bezocht moeten worden door kinderen die intrinsiek gemotiveerd zijn. Naast intrinsieke motivatie kan ook ouderbetrokkenheid een kind laten groeien. Het is dus van belang dat de naschoolse activiteiten ook gericht zijn op een vergroting van de ouderbetrokkenheid. Als deze twee aspecten geïntegreerd worden binnen de naschoolse activiteiten kunnen kinderen de kans krijgen om uit te groeien tot volwassenen die zich een democratisch burger kunnen noemen. Dit is van belang omdat hierdoor de democratische samenleving in stand kan worden gehouden.

Bijlage 4: Definitieve opzet activiteit “campagne risicogedrag”

OPZET ACTIVITEIT “CAMPAGNE RISICOGEDRAG”

WEEK	INHOUD	MONITORING
1 (do 25 maart)	<ul style="list-style-type: none"> - 0-meting attitude t.a.v. risicogedrag. - Bedoelingen en afspraken. - Introductie: via 3 video's (één vandaag en IKON). - Discussie over deze 3 vormen van risicogedrag en de gevolgen mede a.d.h.v. achtergrondinformatie en video's. - Afspraken voor volgende weken. 	Invullen format vooraf en achteraf.
2/3/4	<ul style="list-style-type: none"> - Bespreken van doel en opzet van de filmpjes. <ul style="list-style-type: none"> o vorm van het te maken filmpje o welke situaties gefilmd moeten worden o hoe de jongeren hun commentaar/reflectie gaan - Drama oefeningen ter voorbereiding op de film, bijvoorbeeld interviewen van..., spelen van een risicosituatie... - Oefenen met maken van video-opnames: techniek. - Uiteindelijk: opnames maken van de gespeelde risicosituaties en interviews met de jongeren (commentaar/reflectie). - In week 4: Bespreken 1^e ideeën voor campagne (week 5 en 6). 	<p>Invullen format vooraf en achteraf.</p> <p>Tussenevaluatie gesprek tussen onderzoeker en begeleiders.</p>
5 (do 22 april)	<ul style="list-style-type: none"> - Onder begeleiding van externe docent campagneplan opzetten. - Presenteren van het gemaakte materiaal. - Uitleg van de docent over mogelijke campagnedvormen en theorie. - Brainstorm en opdracht. 	Invullen format vooraf en achteraf.
6 (do 29 april)	<ul style="list-style-type: none"> - Verder uitwerken campagneplan. - Presentatie. - Afsluiting en na-meting attitude. 	Invullen format vooraf en achteraf.
7 (do 13 mei)	<ul style="list-style-type: none"> - Evaluatiegesprek met onderzoeker. 	

Format

Voor elke week dat de activiteit draait wordt door de begeleiders vastgelegd wat er op het programma staat (vooraf) en wat daarvan is gerealiseerd (achteraf). Dit wordt wekelijks doorgestuurd naar de projectcoördinator.

Activiteit en weeknr:	
Onderdelen	Gerealiseerd
<ul style="list-style-type: none"> • Doel van deze week • Werkwijze • Activiteiten • Te gebruiken middelen • Tijdsplanning 	

Te behandelen soorten risicogedrag jongeren

1. alcohol- en druggebruik en roken
2. hangjongeren (overlast, spijbelen en zwerven)
3. pesten

Lectoraat Integraal Jeugdbeleid
Postbus 70030
9704 AA Groningen
Tel: 050 - 595 7773
lectoraatijb@org.hanze.nl
www.hanze.nl/integraaljeugdbeleid

